
Æsculap fyller 100 år

LEDER

CAMILLA STOLTENBERG

camilla.stoltenberg@fhi.no

Camilla Stoltenberg er dr.med., direktør i Folkehelseinstituttet og professor 2 ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin, Universitetet i Bergen. Hun var redaktør for Æsculap 1984–86.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

«Æsculap fødes!» er den entusiastiske tittelen på åpningsinnlegget i det første nummeret av medisinstudentenes avis. Datidens redaktør Eyvin Dahl oppfordret studentkollegene til å bidra med alt fra «mediciner-viser» til «angrep på alt og alle ved 'anstaltene'».

I 2020 feirer Æsculap 100 år. «Magasin for medisinstudenter og leger siden 1920» beskriver de seg som i dag [\(1\)](#). Tidsskrift for Den norske legeforening innleder jubileumsåret med å publisere åpningsinnlegget [\(2\)](#). Teksten vitner om tiden den er skrevet i, men også om ideer som står seg og er grunnen til at vi fremdeles trenger studentaviser.

Det første som slår meg, er at i 1920 omtales *alle* medisinstudenter som menn – uansett. «I 7 år går vi her, mellom 5 og 600 mann», skriver redaktør Dahl, og videre at medisinerne har diskutert studentavisens tilblivelse «mann og mann imellom og på de respektive stamkneiper». I perioden 1910–39 var bare 7 % av medisinstudentene kvinner [\(3\)](#). Andelen var stabilt lav til 1960-årene, før den økte raskt til omkring 50 % rundt 1980. Nå er mer enn 70 % kvinner [\(4\)](#). I år 1900 var det kun 19 kvinner blant de 890 legene i Norge [\(5\)](#). Blant yrkesaktive medlemmer av Legeforeningen er i dag ca. 52 % kvinner under 70 år, og det er 69 % kvinner blant medlemmene i Norsk medisinstudentforening. Kvinner er i flertall blant stipendiatene, mens menn fremdeles er i klart flertall blant de medisinske professorene.

«Æsculap er en arena for studenter som vil gå inn i sin tid og skape den. Det gjaldt for hundre år siden, og det gjelder nå.»

Det andre som vekker min oppmerksomhet er språket i artikkelen. I 1917 kom den første samnorskereformen som regulerte både landsmålet og dansk-norsk og der formålet var å bygge bro mellom de to (6). Kun tre år etter reformen fremstår redaktøren i *Æsculap* som en språklig sett moderne mann. Han skriver *mann*, ikke *mand*, og har innført dobbelt konsonant etter kort vokal i enkelte ord, altså *sitt* i stedet for *sit*. Men han skriver likevel *nyt*, ikke *nytt*. Andre steder trekker han reformen lenger enn påkrevet: *binneledd*, *unnerbygget* og *innsennerne*. Jeg velger å lese disse språklige sprikene som uttrykk for at han markerer sitt radikale ståsted etter den ferske språkereformen, uten å makte å være konsekvent. Han later til å ha hastverk med å etablere studentavisen. I en nettartikkel minner Språkrådet oss både om alvoret og det absurde i språkstriden den gangen med en karikaturtegning fra 1919.

Teksten lyder slik:

«– Naa hvor langt har dere kommet med revolutionen i Norge?

– Foreløpig slaas vi om hvordan den skal staves.»

Også det politiske bakteppet kommer til syne i redaktør Eyvin Dahls opprop. Teksten er skrevet to år etter at første verdenskrig var slutt, ett år etter at spanskesyken hadde tatt livet av omkring 15 000 mennesker i Norge og 50–100 millioner på verdensbasis (7). Borgerkrigen etter den kommunistiske revolusjonen i Russland pågikk fremdeles, og den norske arbeiderbevegelsen var radikaliseret. Den studentikose teksten spinner rundt det lille geografiske området midt i Kristiania der vi finner *det Kgl. Fredriks* (Universitetet i Oslo), *Riget* (det gamle Rikshospitalet) og *K.K.* (antakelig Kvinneklirikken). Likevel slår den politiske situasjonen og verdensbegivenhetene inn: «Vi vil gjøre hvad der står i vår makt, for at bladet kann bære preg av ekte radikalisme og sannt frisinn. Alle anskuelser, fra de mest stivbent-konservative til de mest bolsjevikisk-kjetterske, vil få samme velvillige mottagelse fra redaktionens side, såsannt de har de ringeste med begrepet 'raison' å bestille.»

Disse setningene blir stående. De vitner om vilje til debatt og åpenhet for alle slags standpunkter. Og implisitt om respekt for ytringsfriheten. Mannsdominansen, den språklige vinglingen, de studentikose referansene og det historiske bakteppet får 1920 til å virke fjernt. Men oppfordringen til å gå inn i sin tid ved å tale, ikke tie, den står seg. *Æsculap* har i de 40 årene jeg selv har fulgt magasinet, vært et åpent treningsfelt for å benytte ytringsfriheten, øve og utøve faglig og samfunnsmessig engasjement, sette dagsordenen for debatter og rette søkelyset mot det som bør endres – og iblant også oppnå endringer på universitetene og i samfunnet.

I dag er ikke *Æsculap* lenger forbeholdt unge menn i Oslo sentrum, men er et magasin for alle legestudenter i Tromsø, Trondheim, Bergen, Oslo og i utlandet. Det er en arena for studenter som vil gå inn i sin tid og skape den. Det gjaldt for hundre år siden, og det gjelder nå.

LITTERATUR

1. Forsiden. *Æsculap* 2019; 99: 1.

https://beta.legeforeningen.no/contentassets/9f421821172e49d29626e94a069838c8/aesculap_3_2019_digital.pdf Lest 17.12.2019.

2. Dahl E. *Æsculap* fødes! *Æsculap* 1920; 1: 1–2.

3. Larsen Ø. Kvinnene kommer. Kapittel 20. Figur 2. Michael nr. 15/2014.
<http://www.michaeljournal.no/i/2014/01/20-Kvinnene-kommer> Lest 17.12.2019.
4. Den norske legeforening. Legestatistikk. <https://beta.legeforeningen.no/om-oss/legestatistikk/om-leger-i-norge/#53302> Lest 17.12.2019.
5. Arentz-Hansen C. «Kvinder med begavelse for lægevirkksomhed». Norges første kvinnelige leger og tiden de virket i. Oslo: Cappelen Damm, 2019: 93.
6. Karlsen KE. 1917-rettskrivinga – forsøk på å krysse ei språksosial grense. Språkrådet, 2017. <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/spraknytt-42017/1917-rettskrivinga--forsok-pa-a-krysse-ei-spraksosial-grense/> Lest 17.12.2019.
7. Borza T. Spanskesyken i Norge. Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 3551–4.
[PubMed]

Publisert: 2. januar 2020. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.19.0811

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 16. juli 2026.